

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/88,Uroczystosci-poswiecone-zolnierzom-podziemia-niepodleglosciowego-straconym-na-mo.html>
04.03.2026, 05:44

Uroczystości poświęcone żołnierzom podziemia niepodległościowego, straconym na mocy wyroków sądów Polski Ludowej w latach 1944-1956 w woj. białostockim – Białystok, 11 września 2006 r.

15.09.2006

Dnia 11 września 2006 r., w 60. rocznicę wykonania wyroku kary śmierci na sześciu żołnierzach Okręgu WiN Białystok, z zastępcą prezesa Okręgu ppłk. Aleksandrem Rybnikiem (ps. „Jerzy”) na czele, odbyły się w Białymstoku uroczystości poświęcone żołnierzom podziemia niepodległościowego skazanym w latach 1944-1956 na karę śmierci przez sądy Polski Ludowej.

Uroczystości z udziałem najwyższych władz państwowych (m.in. wicemarszałka Senatu Krzysztofa Putry, zastępcy szefa ABW min. Jacka Mąki, parlamentarzystów Ziemi Podlaskiej, wiceprezes IPN dr. Marii Dmochowskiej i wojewody podlaskiego Jana Dobrzyńskiego), a także siostry ppłk. Rybnika Łucji Świątek i jego syna Jerzego, rozpoczęły się od mszy św. w Katedrze pw. Najświętszej Maryi Panny, odprawionej przez abp. seniora Stanisława Szymborskiego. Wzruszającą homilię wygłosił ks. prof. Tadeusz Krahel. Przypomniawszy w niej m.in. drogę życiową śp. ppłk. Aleksandra Rybnika.

Następnie w asyście pocztów sztandarowych i kompanii honorowej Wojska Polskiego zgromadzeni przeszli pod budynek pobliskiego kina „Ton”, w którym po wojnie odbywały się procesy pokazowe żołnierzy podziemia niepodległościowego, m.in. proces ppłk. Rybnika.

W trakcie oficjalnych przemówień odczytano tekst stanowiska Rady Miasta Białegostoku w sprawie złożenia hołdu ofiarom mordów sądowych w woj. białostockim w latach 1944-1956, które zostało przyjęte przez radnych na wniosek Oddziału IPN.

Następnie odbył się apel poległych, a kompania honorowa wojska oddała salwę, poczym odsłonięto tablicę pamiątkową, poświęconą ppłk. Rybnikowi, którą ufundowały władze miejskie Białegostoku.

Kolejnym punktem uroczystości było otwarcie wystawy „W imieniu Rzeczypospolitej... Skazani na karę śmierci w woj. białostockim w latach 1944-1956”. Ekspozycja przygotowana przez OBEP IPN ukazuje mieszkańców byłego woj. białostockiego skazanych na karę śmierci w latach 1944-1956 oraz przypomina osoby, które te wyroki wydawały lub się do nich przyczyniły.

Na wystawie przedstawiona jest szczegółowo droga, która doprowadzała do skazania na karę śmierci i opisane jej kolejne etapy – zatrzymanie, śledztwo i rozprawa sądowa, pobyt skazańca w celi śmierci, wykonanie na nim wyroku oraz postępowanie organów represji ze zwłokami pomordowanych. Każdy etap represji jest dodatkowo zobrazowany wykazami osób represjonujących oraz fotografiami niektórych z nich. W celu osadzenia wystawy w ówczesnych realiach politycznych i społecznych dodano do niej opis ówczesnego województwa ze szczególnym zwróceniem uwagi na nazwalczące się siły podziemia niepodległościowego i organów represji.

Najważniejszą częścią wystawy są panele przedstawiające sylwetki skazanych nakarę śmierci, głównie osób związanych z podziemiem niepodległościowym, przy czym wyszczególniono osoby stracone oraz ułaskawione. W pierwszych dwunastu powojennych latach w woj. białostockim skazano na śmierć ponad 550 osób, z czego stracono 313, w tym w 1946 r. – ok. 200.

Ostatnim punktem uroczystości byłapremierowa projekcja reportażu „W imieniu Rzeczypospolitej” autorstwa red. Beaty Hyży-Czołpińskiej z ośrodka TVP w Białymstoku, nakręconego przy udziale pracowników OBEP IPN w Białymstoku.

Aleksander Rybnik „Aleksy”, „Zajac”, „Popławski”, „Dziki”, „Jerzy”, „Rózga”, „Maciej Rózga”, „Maciej Kropidło”. Urodził się 13 grudnia 1906 r. w Starosielcach k. Białegostoku, w rodzinie kolejarskiej. Absolwent gimnazjum Nawrockiego w Warszawie oraz Szkoły Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej. Oficer Wojska Polskiego oraz Korpusu Ochrony Pogranicza. W kampanii wrześniowej 1939 r. początkowo dowódca kompanii w Batalionie KOP „Wołożyn”, następnie dowódca batalionu w Zgrupowaniu KOP gen. Wilhelma Orlika-Rückemanna. Działalność konspiracyjną rozpoczął w końcu 1939 r. w Wilnie, w szeregach Służby Zwycięstwu Polski, Od marca 1941 r. zastępca komendanta Garnizonu Miasta Wilna, od kwietnia 1941 r. p.o. komendanta Garnizonu. Aresztowany przez NKWD 13 kwietnia 1941 r. Uwolniony po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej 23 czerwca 1941 r. przeniósł się na Nowogródczyznę. Od kwietnia 1942 r. komendant Obwodu AK Słomim. W końcu listopada 1942 r., po rozbiciu miejscowych struktur konspiracyjnych przedostał się w rejon Puszczy Knyszyńskiej, gdzie w czerwcu 1943 r. nawiązał współpracę z oddziałem partyzanckim Uderzeniowych Batalionów Kadrowych, pełniąc funkcję oficera do zleceń. We wrześniu 1943 r. znalazł się ponownie w szeregach AK. Od 10 grudnia 1943 r. p.o. komendanta Obwodu AK Białystok-Powiat. Uczestnik akcji „Burza” w szeregach 42. pp AK. Kontynuował działalność niepodległościową po wkroczeniu Armii Czerwonej. Od października 1944 r. inspektor Inspektoratu Białostockiego AK. Wiosną 1945 r. z podległych sobie sił zorganizował zgrupowanie partyzanckie (krypt. „Piotrków”) działające na terenie Puszczy Knyszyńskiej. Uczestnik bitwy pod Ogólami (pow. Białystok) stoczonej z 1. pp LWP - osobiście wyprowadził siły zgrupowania z oblawy. Od października 1945 r. w szeregach Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Przed aresztowaniem pełnił funkcję zastępcy Prezesa Okręgu WiN Białystok. Zatrzymany 19 kwietnia 1946 r. w Puszczy Knyszyńskiej przez oddział LWP pozorujący grupę podziemia niepodległościowego. Osadzony w więzieniu w Białymstoku przeszedł śledztwo prowadzone przez Wydział Śledczy WUBP w Białymstoku. Sądzony przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Białymstoku wraz z 23 żołnierzami WiN. Rozprawa o charakterze pokazowym odbyła się w dniach 13-18 lipca 1946 r. w sali Teatru Miejskiego w Białymstoku (obecnie Kino „Ton”). Wraz z sześcioma podwładnymi został skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano 11 września 1946 r. w białostockim więzieniu. Miejsce pochówku do chwili obecnej pozostaje nieznane. Za działalność niepodległościową został odznaczony Orderem Virtuti Militari V klasy (1945) oraz Krzyżem Walecznych (1943).

